

УДК 378(477)(094.5)

СТАНДАРТИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ І ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ДАШКОВСЬКА О.¹, к.х.н., доц.,
ПОГРЕБНЯК В.², к.т.н., проф.

¹ Старший науковий співробітник Інституту модернізації змісту освіти, м. Київ;

² Старший науковий співробітник Інституту модернізації змісту освіти, м. Київ;

Проаналізовано комплекс нормативно-правових актів та організаційних заходів, направлених на імплементацію Закону України «Про вищу освіту». Установлено, що центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки створена необхідна нормативно-методична база щодо модернізації системи та змісту вищої освіти. Зазначено, що сформовані науково-методичні комісії та організована їх діяльність з розроблення стандартів нового покоління. Висвітлено структуру та вимоги до розробки стандартів вищої освіти. Наголошено на компетентнісному підході визначення вимог до фахівця при створенні нових стандартів. Проекти стандартів будуть розміщуватись на офіційному сайті МОН України для громадського обговорення.

Ключові слова: рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти, кваліфікаційний рівень, Національна рамка кваліфікацій, компетентність, стандарт вищої освіти, науково-методичні комісії, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти.

СТАНДАРТЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: НОРМАТИВНО- ПРАВОВОЕ И ОРГАНИЗАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ

ДАШКОВСКАЯ Е.¹ к.х.н., доц.,
ПОГРЕБНЯК В.², к.т.н., проф.

¹ Старший научный сотрудник Института модернизации содержания образования, г. Киев;

² Старший научный сотрудник Института модернизации содержания образования, г. Киев;

Проанализирован комплекс нормативно-правовых актов и организационных мероприятий, направленных на имплементацию Закона Украины "О высшем образовании". Установлено, что центральным органом исполнительной власти в сфере образования и науки создана необходимая нормативно-методическая база относительно модернизации системы и содержания высшего образования. Отмечено, что сформированы научно-методические комиссии и организована их работа по разработке стандартов нового поколения. Отображена структура и требования к разработке стандартов высшего образования. Особое внимание уделяется компетентносному подходу определения требований к специалисту при создании новых стандартов.

Ключевые слова: уровень высшего образования, степень высшего образования, квалификационный уровень, Национальная рамка квалификаций, компетентность, стандарт высшего образования, научно-методические комиссии, Национальное агентство качества образования

HIGHER EDUCATION STANDARDS: NORMATIVE-LEGAL AND ORGANIZATIONAL SUPPORT

DASHKOVSKAYA O.¹, *Cand. Sc. (Chem.), Ass. Prof.*,
POGREBNYAK V.², *Cand. Sc. (Tech.), Prof.*

¹ Senior Researcher, Institute of modernization of education content, Kiev;

² Senior Researcher, Institute of modernization of education content, Kiev;

Abstract. The complex of legal acts and organizational measures sent to implementation of Law of Ukraine "About higher education" is analysed. Set, that by a central executive body in the field of education and science the created is needed normatively-methodical base in relation to modernisation of the system and maintenance of higher education. Scientifically-methodical commissions are formed and their activity is organized from development of standards of new generation it is marked. A structure and requirements are reflected to development of standards of higher education. It is marked the компетентнісному going of determination of requirements near a specialist at creation of new standards.

Keywords: level higher education, foot higher education, qualifications level, National Qualifications Framework, competence, standard of higher education, scientific-methodical commissions, The National Agency for Higher Education Quality Assurance.

З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» №1556- VII (далі Закон) [1], який набрав чинності 06.09.2014 р., розпочався новий етап реформування вітчизняної вищої школи. Він стосується, у першу чергу, модернізації системи і змісту освіти: рівнів і ступенів, переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, компетентностей, змісту, організації та забезпечення якості освітнього процесу.

Ключовими положеннями Закону, які є підставою і визначають напрями модернізації системи і змісту вищої освіти, є:

- **законодавче упровадження Національної рамки кваліфікацій, приведення рівнів та ступенів освіти у відповідність з кваліфікаційними рівнями НРК** ([1], ст. 5, п. 1);

Законом відповідно до НРК, яка затверджена постановою КМУ №1341 від 23.11.2011 року і вступила в силу з 01.01.2012 року, встановлено 9 кваліфікаційних рівнів, 5 з яких відносяться до вищої освіти.

- **організація підготовки здобувачів вищої освіти усіх рівнів і ступенів за спеціальностями** ([1], ст. 11);

У новому Законі розширено поняття «система вищої освіти» (ст. 11), яке об'єднало визначення статті 6 Закону 2002 року «Структура вищої освіти» та статті 16 «Система вищої освіти». Встановлено рівні: початковий рівень (короткий цикл), перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий), науковий та ступені вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук, які відповідають 5-9 кваліфікаційним рівням НРК. Порівняння рівнів та ступенів у системі вищої освіти України наведені в таблиці 1.

Постановою КМУ від 29.04.2015 р. № 266 [2], затверджено новий перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Замість 48 галузей знань, 144 напрямів та понад 500 спеціальностей попередніх переліків введено 27 галузей знань і 114 спеціальностей. При цьому вищі навчальні заклади самостійно обирають спеціалізації, що дає їм можливість гнучко реагувати на потреби ринку праці.

Таблиця 1.

Рівні та ступені вищої освіти / Levels and degrees of higher education

Закони України «Про освіту» (1996), «Про вищу освіту» (2002)	Закон України «Про вищу освіту» (2014)	Національна рамка кваліфікацій (2012)
<i>1. Освітні рівні вищої освіти:</i>	<i>Рівні вищої освіти:</i>	<i>Кваліфікаційні рівні:</i>
неповна вища освіта	початковий (короткий цикл)	-
базова вища освіта	перший (бакалаврський)	-
повна вища освіта	другий (магістерський)	-
	третій (освітньо-науковий)	-
	науковий	
<i>2. Освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти:</i>	<i>Ступені вищої освіти:</i>	<i>Кваліфікаційні рівні:</i>
молодший спеціаліст	молодший бакалавр	5
бакалавр	бакалавр	6
спеціаліст, магістр	магістр	7
<i>3. Наукові ступені:</i>	<i>Ступені вищої освіти:</i>	<i>Кваліфікаційні рівні:</i>
кандидат наук	доктор філософії	8
доктор наук	доктор наук	9

- **упровадження стандарту вищої освіти як нормативного документу, що визначає вимоги до компетентностей майбутнього фахівця та нормативного змісту освіти** ([1], ст. 10);

Стандарти вищої освіти (далі СВО) розробляються для кожного рівня і кожної спеціальності відповідно до НРК і визначають вимоги до освітньої програми: обсяг кредитів, необхідний для здобуття відповідного ступеня; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти; форми їх атестації; вимоги до наявності внутрішньої системи забезпечення якості. Логіка побудови СВО: компетентності→нормативний зміст освіти, що формує їх→система внутрішнього забезпечення якості освіти.

Стандарти нового покоління замінять Галузеві стандарти вищої освіти, які розроблялись у 2002-

2014 роках відповідно до законодавства, і базуватимуться на компетентнісному підході та філософії визначення вимог до фахівця, закладеної в Болонському процесі та міжнародному Проекті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (TUNING).

У стандарті потрібні не загальні рекомендації, а конкретні методички для кожної записаної у ньому компетентності. Тому під час їх розроблення значна увага приділяється проблемам оцінювання результатів навчання, вміння здобувачів вищої освіти виконувати ті чи інші стандартні дії. СВО визначають сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності ВНЗ і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності.

- **визначення нових підходів до механізму формування, місця і ролі науково-методичних комісій**

як структур, що є відповідальними за розроблення освітніх стандартів ([1], ст. 13, п. 6);

Крім новацій і обмежень при формуванні Науково-методичної ради (НМР) і науково-методичних комісій (НМК), внесених Законом, міністерство доповнило їх введенням конкурсного відбору претендентів до складів сектору вищої освіти НМР та НМК, покладанням на сектор функцій конкурсної комісії з формування НМК. Із врахуванням закладених в [3, 4] механізмів були створені відповідні конкурсні комісії, сектор вищої освіти, оголошено та проведено конкурсний відбір до складів НМК [5-10]. Комісіям, як робочим органам НМР, відводиться особливо важлива роль – розробка стандартів вищої освіти для усіх рівнів вищої освіти зі всіх спеціальностей. Затверджена МОН структура та чисельність задіяних в комісіях працівників [7] визначає, що цю роботу будуть виконувати 15 НМК у складі 131 підкомісії, до яких передбачалось залучити понад 1000 осіб.

Як показав досвід, законодавчі обмеження при формуванні комісій, запровадження Міністерством конкурсного відбору у поєднанні з надмірною кількістю супровідних документів, які надсилались поштою у паперовій формі, ігнорування ролі провідних вищих навчальних закладів призвели до втрати часу, а у деяких випадках - неможливості сформувати ефективно діючі комісії. Останнє стосується спеціальностей, підготовка за якими проводиться малою кількістю навчальних закладів (173 Авіоніка, 134 Авіація та ракетно-космічна техніка, 135 Суднобудування, 185 Нафтогазова справа та інші).

Остаточний склад НМК затверджено наказом МОН № 837 від 25.07.2016 в кількості 15 комісій та 125 підкомісій [11].

- утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти ([1], ст. 17,18, п. 6 Прикінцевих положень).

Постановою КМУ від 15.04.2015 р. № 244 [12], яка набула чинності з 1 вересня 2015 року, утворено Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, затверджено його статут. Однак, до цього часу Національне агентство так і не розпочало свою роботу: не здійснена його реєстрація, не визначена гранична чисельність та умови оплати праці.

У той же час, говорити про нелегітимність окремих актів Уряду і Міністерства, підготовлених та прийнятих без участі НАЗЯВО, немає підстав, враховуючи положення п. 5 абз. 3 ст. 13 Закону, яке дає право Міністерству освіти і науки «самостійно приймати рішення, якщо НАЗЯВО не виконало свої повноваження у строки, визначені законодавством».

Незважаючи на прийняті Верховною Радою України зміни до Закону України «Про вищу освіту» щодо Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, у тому числі про порядок його формування [13], та створення робочої групи МОН, якій доручено розробити та затвердити план роботи із забезпечення діяльності Агенства [14], станом на жовтень місяць 2016 року робота НАЗЯВО заблокована.

Окремо відмітимо, що затвердження постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти [15] зняло необхідність розроблення стандартів освітньої діяльності (СОД), що передбачено статтею 9 Закону.

З метою реалізації прийнятих нормативних документів Міністерством реалізовано масштабний план заходів.

Сектором вищої освіти Науково-методичної Ради Міністерства освіти і науки України (протокол від 29.03.2016 №3) схвалено Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти, які затверджені наказом МОН [16].

Міністерством з 12 по 22 квітня п.р. проведено збори Науково-методичних комісій (підкомісій) сектору вищої освіти, на яких було визначено завдання та функції НМК та підкомісій, а також обрано керівництво НМК та підкомісій. Для представників НМК з 19 по 26 квітня в Інституті вищої освіти Національної академії педагогічних наук України проводились тренінги «Методологія розроблення стандартів вищої освіти», де узагальнено процедуру та основні принципи створення нових стандартів вищої освіти.

Стан розроблення проектів СВО, організація їх громадського обговорення, погодження і затвердження були обговорені на засіданнях сектора вищої освіти НМР: були встановлені терміни розробки (червень – СВО бакалавра, серпень – СВО магістра), необхідність розміщення їх на офіційному сайті МОН (липень-проекти СВО бакалавра), Порядок розгляду та затвердження. На даний час на сайті МОН розміщено 42 проекти, 2 із них 125 «Кібербезпека», 101 «Екологія» прийняті та відправлені на незалежну зовнішню експертизу. 29.09.2016 був розглянутий і затверджений Порядок розгляду та затвердження СВО. Прийняте рішення про створення списку рецензентів, виконання якого здійснює Інститут модернізації змісту освіти.

Висновки

На даний час в основному створена нормативно-правова база та здійснюються необхідні організаційні заходи щодо забезпечення реалізації Закону в частині оновлення системи та змісту вищої освіти:

- введено в дію новий Перелік галузей знань та спеціальностей, за яким здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;

- на конкурсній основі сформовано сектор вищої освіти та науково-методичні комісії (підкомісії) Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України;

- розроблені та затверджені Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти ;

- організована робота науково-методичних комісій (підкомісій): розробляються стандарти вищої освіти;

- проекти СВО розміщуються на офіційному сайті МОН для громадського обговорення;

- сектором вищої освіти затверджено проект По-

рядку розгляду та затвердження СВО;
- Інститутом модернізації змісту освіти формується

ся список рецензентів для здійснення незалежної експертизи СВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про вищу освіту», 1 липня 2014 р. №1556-VII.
2. Постанова КМУ від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти».
3. Положення про Науково – методичну раду МОН , затвержене наказом МОН від 11.09.2015 № 922 (в редакції наказу від 27.10.2015).
4. Порядок конкурсного відбору членів Науково-методичної ради та науково-методичних комісій МОН, затверджений наказом МОН від 27. 11. 2015 №1246.
5. Наказ МОН від 26.11.2015 № 1226 «Про утворення конкурсної комісії для відбору кандидатів до складу Науково-методичної ради МОН».
6. Наказ МОН від 14.01. 2016 № 15 «Про оголошення конкурсного відбору членів Науково-методичної ради МОН».
7. Наказ МОН від 26. 01. 2016 № 53 «Про оголошення конкурсного відбору членів науково-методичних комісій (підкомісій) сектору вищої освіти...».
8. Наказ МОН від 24.02. 2016 № 156 «Про утворення конкурсної комісії для відбору кандидатів до складу НМК сектору вищої освіти Науково-методичної ради МОН».
9. Наказ МОН від 19.02.2016 № 136 «Про затвердження персонального складу сектору вищої освіти Науково-методичної ради МОН».
10. Наказ МОН від 06.04.2016 № 375 «Про затвердження персонального складу науково-методичних комісій (підкомісій) сектору вищої освіти Науково-методичної ради МОН».
11. Наказ МОН від 25.07.2016 № 872 «Про внесення змін до персонального складу науково-методичних комісій (підкомісій) сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України».
12. Постанова КМУ від 15.04.2015 р. № 244 «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти».
13. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про вищу освіту" щодо Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти», 14 червня 2016 року № 1415-VIII.
14. Наказ МОН від 21.06.2016 № 700 «Деякі питання діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти».
15. Постанова КМУ від 30.12.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти».
16. Наказ МОН від 01.06.2016 № 600 «Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти».